مجلۀ علمی – تحقیقی تاج
Taj Academic and Research Journal
پوهنتون تاج

https://www.taj.edu.af/magazine/index.php

دورۀ دوم، شمارۀ دوم، خزان و زمستان ۱٤۰٤

تاریخ دریافت : ۱۴۰۴/۷/۱۳
تاریخ پذیرش : ۱۴۰۴/۱۱/۲۹
تاریخ نشر : ۱۴۰۴/۱۲/۲۷

P- ISSN:2664-9144
E- ISSN:3106-4191
DOI: http://doi.org/10.63616/taj.V.02.I.02.09

بررسی مشکلات ناشی از اعتیاد در شهر شبرغان

پوهنمل عنایت‌الله حمیدی[۱]، منصور رحیمزاد[۲]

چکیده

اعتیاد یکی از بزرگ‌ترین مشکلات اجتماعی و صحی است که اثرات ویرانگر آن نه‌تنها فرد معتاد؛ بلکه خانواده، اجتماع و ساختار اقتصادی کشورها را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. شهر شبرغان نیز از این معضل مستثنا نبوده و متأسفانه بخش قابل‌توجهی از جوانان و افراد فعال جامعه با آن دست‌وپنجه نرم می‌کنند. هدف تحقیق حاضر بررسی مشکلات ناشی از اعتیاد در شهر شبرغان بوده، جامعه آماری تحقیق را ساکنان سابقه‌دار شهر شبرغان تشکیل می‌دهد که تعدادشان زیاد بوده بر اساس روش پیمایشی ۱۴۳ نفر از شهروندان شبرغان انتخاب و داده‌ها جمع‌آوری‌شده است. جامعه آماری شامل معتادان خانواده‌های آنان و افراد عادی بود. نمونه‌گیری به‌صورت تصادفی قابل‌دسترس انجام شد و داده‌ها با نرم‌افزار spss26 تجزیه‌وتحلیل شد. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که مشکلات ناشی از اعتیاد در شهر شبرغان خیلی زیاد بوده است و همچنان مشکلات ناشی از اعتیاد با مشکلات جسمانی ۸۵ درصد، با مشکلات اقتصادی ۴۸ درصد و با مشکلات اجتماعی ۷۵ درصد رابطه داشته‌اند ($p<0.05$).

کلمات کلیدی: اعتیاد، شهر شبرغان، مشکلات اجتماعی، مشکلات اقتصادی، مشکلات جسمانی.

[۱] عضو کادر علمی دیپارتمنت روانشناسی، پوهنحی علوم اجتماعی، پوهنتون جوزجان، (enayat.hamidi23@gmail.com)

[۲] محصل رشته روانشناسی، پوهنحی علوم اجتماعی، پوهنتون جوزجان.

۱- مقدمه

اَلحَمدُ لله الذی خَلَقَ الإنسَانَ بِعِنَایَتِهِ و سَخَّرَ لَهُ بِقُدْرَتِهِ ما شَاءَ و أَنْعَمَ و رَزَقَهُ العَقْلَ لِیتَفَکرَ و یتَعَلَّمَ و ینْظُرَ آیاتِ القُدْرَةِ فی الخَلْقِ و یفْهَمَ و صَلَوَاتُ رَبِّی عَلَی خَیرِ الأنامِ الذی نَطَقَ بِأَفْضَلِ الکلامِ و أَخْرَجَ البَشَرِیةَ مِنَ الظُّلْمَةِ، مُحَمَّدٌ و عَلَی آلِهِ و صَحْبِهِ وَ سَلَّمَ. امابعد!

اعتیاد به مواد مخدر یکی از معضلات جهانی است که تأثیرات وسیع بر فرد، خانواده و جامعه می‌گذارد. این پدیده به سلامت جسمی آسیب می‌زند، همچنان بر سلامت روان و کیفیت زندگی افراد تأثیرگذار است. اعتیاد یکی از پیچیده‌ترین و خطرناک‌ترین معضلات اجتماعی در سطح ملی و جهانی به شمار می‌آید که پیامدهای زیان‌باری در ابعاد جسمی، روانی، خانوادگی و اجتماعی به همراه دارد. اعتیاد یک بیماری عمده، پیش‌رونده و کشنده است (سجاد و اکبری، ۱۳۹۵). این عارضه نوعی ارتباط تسکین‌دهنده با یک ماده روان‌گردان یا تأثیر گزار بر ذهن یا رفتاری است که ما را در برابر و یا بیش‌ازحد ناتوان می‌کند (شیخ موسی، ۱۴۰۲). اعتیاد به‌عنوان حالتی تعریف می‌شود که در آن بدن انسان برای انجام فعالیت‌های عادی خود به یک ماده یا یک رفتار خاص وابسته می‌شود (سرگلزایی، ۱۳۸۳). زمانی که ماده موردنیاز در اختیار بدن قرار نمی‌گیرد یا انجام رفتاری که شخص معتاد بدان وابسته شده است امکان‌پذیر نیست، فرد وارد حالت خماری می‌شود. اعتیاد را می‌توان اجبار به انجام کاری تعریف کرد که فرد از پیامدهای زیان‌بار آن آگاه است (اسلام دوست، ۱۳۸۶). حتی والدین، همسر، فرزندان و دیگر اقوام و نزدیکان معتاد نیز این واقعیت را که اعتیاد نوعی بیماری است به‌راحتی نمی‌پذیرند. به‌این‌علت که این افراد نیز ازلحاظ احساسی در فرایند بیماری فرد معتاد درگیر هستند (اختر محققی، ۱۳۸۵). با آن‌که از کلمه اعتیاد اغلب برای اشاره به وابستگی به مواد مخدر یا مشروبات الکلی استفاده‌شده و تحت عنوان اعتیادهای مواد مصرفی نیز از آن یاد می‌شود، این احتمال نیز وجود دارد که انسان به فعالیت‌های دیگری؛ چون قمار، پرخوری، روابط جنسی، تماشای تصاویر ناشایسته یا حتی خریدهای بی‌مورد و بیش‌ازاندازه نیز معتاد شود. این‌گونه اعتیادها تحت عنوان اعتیادهای رفتاری نام‌برده می‌شوند (خیامی، ۱۳۹۷).

اعتیاد به مواد مخدر یکی از عمیق‌ترین مشکلات اجتماعی است که ساختار جوامع بشری را متزلزل ساخته و مشکلات متعددی را در حوزه‌های جسمانی، اقتصادی و اجتماعی ایجاد نموده است (بهرامی، ۱۳۹۳). در شهر شبرغان، باوجود تلاش‌های نهادهای مسئول، این معضل همچنان وجود دارد و سالانه شمار زیادی از جوانان به دام این پدیده گرفتار می‌شوند. مسئله اصلی این است که اعتیاد سلامت فرد معتاد را نابود می‌سازد، کانون خانواده را متلاشی کرده و هزینه‌های جبران‌ناپذیری بر دوش جامعه تحمیل می‌کند. در این تحقیق تلاش شده است با بررسی ابعاد مختلف این مشکل و مشکلات ناشی از آن در شهر شبرغان شناسایی گردد. انتخاب این موضوع به این دلیل بوده است که تاکنون محقق جامعی در سطح محلی برای شناسایی مشکلات ناشی از اعتیاد در شبرغان انجام‌نشده و این خلأ محققی، نیاز به یک بررسی علمی و میدانی را ایجاب می‌کرد. بنابراین سؤال اصلی تحقیق این است که چه مشکلاتی از پدیده اعتیاد در شهر شبرغان ناشی می‌شود و مهم‌ترین مشکلات آن کدام‌اند.

در این تحقیق اهداف ذیل بررسی می‌شود:

تعیین میزان مشکلات ناشی از اعتیاد در شهر شبرغان.

بررسی رابطه‌ی مشکلات ناشی از اعتیاد با مشکلات جسمانی شهر شبرغان.

بررسی رابطه‌ی مشکلات ناشی از اعتیاد با مشکلات اقتصادی شهر شبرغان.

بررسی رابطه‌ی مشکلات ناشی از اعتیاد با مشکلات اجتماعی شهر شبرغان.

همچنان در این تحقیق سؤال ذیل مورد تحلیل قرار می‌گیرد:

اعتیاد کدام مشکلات بدنی، اجتماعی و اقتصادی را به بار می‌آورد؟

مشکلات که در اثر اعتیاد به وجود آمده کدام مشکلات در جامعه شایع ساخته است؟

بدین منوال در تحقیق هذا فرضیه‌های ذیل مورد تجزیه‌وتحلیل قرار می‌گیرد:

به نظر می‌رسد مشکلات ناشی از اعتیاد با مشکلات جسمانی رابطه معنادار دارد.

به نظر می‌رسد مشکلات ناشی از اعتیاد با مشکلات اقتصادی رابطه معنادار دارد.

به نظر می‌رسد مشکلات ناشی از اعتیاد با مشکلات اجتماعی رابطه معنادار دارد.

۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

اهمیت و ضرورت انجام این تحقیق در این نکته نهفته است که شناخت علمی و دقیق مشکلات ناشی از اعتیاد می‌تواند مسؤولین را در برنامه‌ریزی‌های بهتر برای پیش‌گیری و درمان یاری رساند. بدون شک یکی از اصلی‌ترین مشکلات جوامع مختلف کنونی، درگیری شدید

نسل جوان با مواد مخدر است. گسترش مصرف مواد مخدر که در مواردی به سوءمصرف منجر می‌شود. از یک‌سو و تنوع بیشتر این مواد و مشکلات جدیدی که به همراه دارند از سوی دیگر موجب شده که بیماری‌ها و اختلالات زیادی نیز بین گروه‌های جوان‌تر دیده شود (شکیبایی، ۱۳۹۷). این اختلالات در برخی مواقع آسیب‌های بسیار شدیدی را به دنبال دارد که می‌تواند تهدیدکننده زندگی باشد (ارشاد و امانی طهرانی، ۱۴۰۲). همچنان اعتیاد به‌عنوان یکی از مسائل اجتماعی و بهداشتی بر جوامع و افراد تأثیرات عمیقی داشته و همچنان اثرات گسترده‌ای در ابعاد مختلف زندگی انسان‌ها دارد (داد فر، صابری و قندی، ۱۳۹۳). این پدیده، بیش از یک مسئله فردی، یک چالش جامعه‌شناختی و فرهنگی به شمار می‌رود که ازنظر اقتصادی، اجتماعی و روان‌شناختی تأثیرات قابل‌ملاحظه‌ای دارد. تأثیرات اجتماعی اعتیاد شامل انزوا و اختلالات ارتباطی، افزایش جرم و جنایت، نفوذ عمیق در ساختار اجتماعی و ایجاد بار سنگینی بر جوامع اقتصادی است (اختیاری، ۱۳۸۸).

تحقیق حاضر ازآن‌جهت حائز اهمیت است که با ارائه یک نگاه تحلیلی و علمی به مشکلات ناشی از اعتیاد در شهر شبرغان می‌تواند زمینه‌ساز تدوین برنامه‌های پیشگیرانه و درمانی مناسب باشد. با توجه به اینکه اعتیاد یکی از عوامل مهم بروز بحران‌های اجتماعی است، نتایج این تحقیق می‌تواند برای اجتماع و مسؤولین محلی به‌عنوان راهنمایی جهت کنترل و کاهش این معضل به کار رود. اعتیاد موجب افزایش جرائم، فروپاشی خانواده‌ها، بیکاری و فقر بیشتر شده است. همین موضوع ضرورت پرداختن به این مسئله را دوچندان می‌سازد.

۳- پیشینه‌ی تحقیق

نتایج مطالعات میثمی، فرامرزی و هلاکویی نائینی (۱۳۸۵) نیز با بررسی جامعه‌ای روستایی به مقایسه میان افراد معتاد و غیر معتاد پرداخت و نشان داد که فقدان امکانات فرهنگی و تفریحی، در کنار احساس بی‌معنایی و انزوا، نقشی کلیدی در افزایش آسیب‌پذیری روانی و گرایش به مصرف مواد دارد. یافته‌های وی، رابطه معناداری میان محرومیت اجتماعی و بروز اعتیاد گزارش کرده است. این تحقیقات پایه‌ای، چارچوبی عملی برای درک بهتر عوامل خطر و تدوین برنامه‌های پیشگیرانه فراهم کرده‌اند و ازنظر کاربردی می‌توانند در طراحی مداخلات اجتماعی و توانمندسازی افراد آسیب‌پذیر مورداستفاده قرار گیرند.

نتایج مطالعات امینی و همکاران (۱۳۷۹) نشان داد، یکی از نخستین و جامع‌ترین تلاش‌ها برای بررسی عوامل اجتماعی و محیطی تأثیرگذار بر بازگشت مجدد معتادان به مصرف مواد افیونی در ایران محسوب می‌شود. این تحقیق که در مراکز امارتی ترک اعتیاد شهر همدان انجام‌شده، به‌خوبی نشان داده است که عود به مصرف مواد اغلب تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل بین فردی، خانوادگی، شغلی و اقتصادی رخ می‌دهد. یافته‌های این تحقیق نشان دادند که معاشرت با دوستان معتاد و منحرف (۸۷.۵٪)، بیکاری (۷۰.۹٪)، فقر اقتصادی (۶۷.۷٪) و برخورد نامناسب خانواده یا همسر و فرزندان ازجمله مهم‌ترین محرک‌های بازگشت به اعتیاد هستند. این مؤلفه‌ها، به‌ویژه در جامعه مردان ۱۵ تا ۶۰ ساله، نشان‌دهنده‌ی ضرورت مداخلات چندبعدی اجتماعی، اقتصادی و روانی برای پیشگیری از بازگشت مجدد معتادان به مصرف هستند. این یافته‌ها ازنظر عملی حاکی از آن‌اند که برنامه‌ریزی برای آموزش مهارت‌های بین فردی، تقویت سبک زندگی سالم و ارائه‌ی حمایت‌های روانی ـ اجتماعی به خانواده‌ها می‌تواند نقش مؤثری در کاهش نرخ عود داشته باشد. تحقیق مذکور زمینه‌ای مستحکم برای انجام مطالعات مداخله‌ای فراهم کرده و در طراحی سیاست‌های ملی مبارزه با اعتیاد قابل‌استفاده است.

نتایج مطالعات امیری، خسروی، آدابی و صادقی در سال (۱۳۸۸) با تمرکز بر الگوی مصرف مواد مخدر و رفتارهای پرخطر، یکی از مطالعات کاربردی مهم در زمینه اعتیاد است. این تحقیق که در مراکز گذری (DIC) و درمان نگه‌دارنده با متادون (MMT) شهرستان شاهرود انجام‌شده، تصویری دقیق از وضعیت اجتماعی و رفتاری افراد وابسته به مواد ارائه می‌دهد. یافته‌ها نشان می‌دهند که مصرف اولیه سیگار در سن پایین، گرایش به مواد خطرناکی مانند کراک، الکل و هروئین و طرز مصرف پر ریسک مانند تزریق، از مهم‌ترین شاخص‌های رفتاری این گروه هستند. همچنین، وجود سابقه اعتیاد در حدود نیمی از خانواده‌ها نشان‌دهنده‌ی نقش ژنتیکی و محیطی اعتیاد است که با مطالعات قبلی، ازجمله تحقیقات «کیالها شقایق» در مورد عملکرد خانواده و اعتیاد نوجوانان هم‌خوانی دارد. این مطالعه به‌طور خاص تأکید می‌کند که ارائه‌ی آموزش مهارت‌های زندگی، گسترش خدمات اجتماعی ـ درمانی و تدوین قوانین حمایتی می‌تواند نقش مهمی در کاهش رفتارهای پرخطر و جلوگیری از پیامدهای ویرانگر اعتیاد ایفا کند؛ بنابراین، یافته‌های این تحقیق مکمل عملی مهمی در کنار مطالعات روان‌شناختی و خانوادگی موجود به شمار می‌رود.

نتایج مطالعات نداف، ماکویی و سیدین (۱۳۸۷) باهدف بررسی همبسته‌های رفتاری و جمعیت شناختی اعتیاد، تصویری دقیق از وضعیت مصرف مواد مخدر در میان دو گروه از معتادان (مراجعه‌کنندگان به مراکز درمانی و معتادان خیابانی) ارائه می‌دهد. یافته‌های این مطالعه نشان دادند که مصرف تزریقی رایج‌ترین شیوه مصرف بوده و تزریق مشترک در میان ٪۷۰ از مصرف‌کنندگان تزریقی مشاهده‌شده است. این رفتار

پرخطر، زمینه‌ساز آسیب‌های جسمی و اجتماعی جدی است. از سوی دیگر، تحلیل داده‌ها نشان داد **که** افرادی که در سنین بالاتر مصرف مواد را آغاز کرده‌اند، احتمال بیشتری برای مصرف تزریقی دارند که این یافته برخلاف تصور رایج درباره مصرف زودهنگام است. همچنین، تفاوت‌های سنی میان مصرف‌کنندگان کراک (جوان‌ترین) و تریاک (پیرترین) نشان‌دهنده‌ی الگوهای متفاوت مصرف در گروه‌های سنی مختلف است.

اعتیاد یکی از بحران‌های مهم اجتماعی، اقتصادی و صحی در افغانستان و بسیاری از کشورهای دیگر محسوب می‌شود. بسیاری از تحقیق‌ها، ازجمله گزارش‌های وزارت صحت عامه، دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل (UNODC) و دیگر نهادهای تحقیقی به بررسی ابعاد مختلف اعتیاد در سطح ملی پرداخته‌اند (برنامه بین‌المللی کنترل مواد مخدر سازمان ملل، ۱۳۸۲). با آن‌که اطلاعات کلی درباره وضعیت اعتیاد در افغانستان موجود است؛ اما تاکنون تحقیق علمی جامعی در مورد مشکلات ناشی از اعتیاد در شهر شبرغان صورت نگرفته است. شبرغان یکی از شهرهایی است که باوجود جمعیت قابل‌توجه، ازنظر اجتماعی و صحی کمتر موردتوجه‌ی تحقیق‌های علمی قرارگرفته است. مطالعات متعددی در سطح ملی درباره شیوع و پیامدهای اعتیاد در ولایات مختلف افغانستان انجام‌شده است، ازجمله تحقیقاتی که توسط وزارت صحت عامه، وزارت مبارزه با مواد مخدر، پوهنتون‌های کابل، بلخ و برخی نهادهای بین‌المللی صورت گرفته‌اند. این مطالعات عمدتاً بر جنبه‌های صحی، روانی و اجتماعی اعتیاد تمرکز داشته‌اند. بااین‌حال، بررسی منابع علمی و آماری نشان می‌دهد که شهر شبرغان ازلحاظ تحقیقی کمتر موردتوجه قرارگرفته و داده‌های مشخص درباره وضعیت اعتیاد و پیامدهای ناشی از آن در این منطقه در دست نیست. این خلأ تحقیقی باعث شده است که مشکلات اجتماعی، اقتصادی، خانوادگی و صحی ناشی از اعتیاد در شهر شبرغان به‌درستی شناخته نشود و اقدامات پیشگیرانه یا درمانی لازم با دشواری مواجه گردد.

تحقیق هذا باهدف پر کردن این خلأ علمی، تلاش دارد تا با روش کمی و تحلیلی ابعاد مختلف پیامدهای اعتیاد در شهر شبرغان را شناسایی کرده و زمینه‌ای برای برنامه‌ریزی‌های مؤثر در عرصه آگاهی دهی درمانی و توان یابی فراهم سازد.

٤- روش تحقیق

نوع تحقیق حاضر بر اساس هدف، کاربردی و ازنظر ماهیت و شیوه اجرا، توصیفی ـ تحلیلی با رویکرد کمی است. جامعه آماری این محقق، کلیه شهروندان شهر شبرغان است که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم با مسئله اعتیاد در ارتباط می‌باشند؛ ازجمله معتادان در حال ترک یا مصرف‌کننده، خانواده‌های آن‌ها، جوانان در معرض خطر، مسؤولین محلی، کارشناسان اجتماعی و داکتران مرتبط‌اند. در تحقیق حاضر که به بررسی مشکلات ناشی از اعتیاد در شهر شبرغان پرداخته است، حجم نمونه در این تحقیق با توجه حجم جامعه آماری تمام شهروندانی شهر شبرغان بودن؛ با استفاده از روش پیمایشی (۱۴۳) نفر برآورد گردید به این صورت محقق در شهر شبرغان پرسش‌نامه را برای معتادین نمونه توزیع نموده داده‌های مذکور را جمع‌آوری کرده با برنامه spss26مورد تجزیه‌وتحلیل قرار داده می‌شود. مواد استفاده‌شده در تحقیق هذا، برای جمع‌آوری داده‌ها، پرسش‌نامه‌ها بودند که در زیر به آن‌ها اشاره می‌شود:

پرسشنامه کوتاه مشکلات اعتیاد (SIP-LL): این پرسشنامه دارای ۱۵ سؤال بوده و هدف آن سنجش مشکلات ناشی از مصرف مواد مخدر در طول زندگی (از ابعاد جسمانی، اقتصادی، اجتماعی و روانی) است. طیف جوابگویی آن از نوع دوگزینه‌ای (خیر/۰ و بلی/۱) بوده و دارای چهار مؤلفه است که بعد جسمانی سؤالات ۲، ۵، ۷، ۹ و ۱۵، بعد اقتصادی سؤالات ۸ و ۱۴، بعد اجتماعی سؤالات ۱، ۳، ۴، ۶، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۲ و ۱۳ و روانی ۱۶– ۱۰ می‌شود که پایایی در پایان‌نامه نهایتی توسط دو تن اساتید علوم اجتماعی و روانشناسی به ترتیب جسمانی/۰.۶۱، اقتصادی/۰.۷۱ و جسمانی/۰.۶۶ مورد تأیید قرار گرفت.

٥- نتایج تحقیق

جدول ۴–۱. نشان می‌دهد که در گزینه اول ۹۳.۷ درصد جواب بلی و ۶.۳ درصد جواب خیر داده‌اند، نتیجه، جواب دهندگان از استفاده مواد مخدر ناراضی بوده‌اند. در گزینه دوم ۷۲ درصد جواب و ۲۸ درصد جواب خیر داده‌اند، نتیجه، جواب دهندگان در اثر استفاده از مواد مخدر تغذیه درست نیز نشده‌اند. در گزینه سوم ۹۳ درصد جواب و ۷ درصد خیر داده‌اند، نتیجه، جواب دهندگان در اثر استفاده از مواد مخدر در امورات زندگی خود شکست‌خورده‌اند. در گزینه چهارم ۸۸.۱ درصد جواب بلی و ۱۱.۹ درصد خیر داده‌اند، نتیجه، جواب دهندگان در اثر مصرف مواد مخدر در زندگی احساس گناه و شرمندگی کرده‌اند. در گزینه ۵ ۸۶.۷ درصد جواب بلی و ۱۳.۳ درصد خیر داده‌اند، نتیجه، جواب دهندگان در اثر استفاده از مواد مخدر در کارهای خطرناک و احمقانه انجام دادم بوده. در گزینه ۶ ۹۳.۷ درصد جواب بلی و ۶.۳ درصد جواب خیر داده‌اند،

نتیجه، جواب دهندگان از استفاده‌ای مواد مخدر به کارهای پرخاشگرانه انجام داده و بعداً پشیمان شده‌اند. در گزینه ۷ ۸۶ درصد جواب بلی و ۱۴ درصد خیر داده‌اند، نتیجه، جواب دهندگان در اثر مصرف مواد مخدر سلامت جسمانی‌اش آسیب‌دیده‌اند. در گزینه ۸ ۹۱.۶ درصد جواب بلی و ۸.۷ درصد جواب خیر داده‌اند، نتیجه، جواب دهندگان از استفاده مواد مخدر ازنظر مالی دچار ضرر شده است. در گزینه ۹ ۹۷.۲ درصد جواب بلی و ۲.۸ درصد خیر داده‌اند، نتیجه، جواب دهندگان در اثر استفاده از مواد مخدر ظاهر فیزیکی‌اش آسیب‌دیده‌اند. در گزینه ۱۰ ۹۱.۶ درصد جواب بلی و ۸.۴ درصد جواب خیر داده‌اند، نتیجه، جواب دهندگان در اثر استفاده مواد مخدر خانواده‌اش آسیب‌دیده‌اند. در گزینه ۱۱ ۲۸.۷ درصد جواب بلی و ۷۱.۳ درصد جواب خیر داده‌اند، نتیجه، جواب دهندگان در اثر استفاده مواد مخدر دوست نزدیکش از بین رفته یا آسیب‌دیده بوده‌اند. در گزینه ۱۲ ۸۸.۸ درصد جواب بلی و ۱۱.۲ جواب خیر داده‌اند، نتیجه، جواب دهندگان در اثر استفاده مواد مخدر درروند رشد فرد اختلال پیداکرده‌اند. در گزینه ۱۳ ۹۵.۱ درصد جواب بلی و ۴.۹ درصد جواب خیر داده‌اند، نتیجه، جواب دهندگان از استفاده مواد مخدر در زندگی اجتماعی اعتبار مرا خراب کرده‌اند. در گزینه ۱۴ ۹۴.۴ درصد جواب بلی و ۵.۶ درصد جواب خیر داده‌اند، نتیجه، جواب دهندگان در اثر استفاده مواد مخدر پول زیاد صرف کرده بوده‌اند. در گزینه ۱۵ ۱۶.۸ درصد جواب بلی و ۸۳.۲ درصد جواب خیر داده‌اند، نتیجه، جواب دهندگان در اثر استفاده مواد مخدر تصادف رانندگی داشته‌اند.

جدول ۴-۱. تحلیل توصیفی سؤالات پرسشنامه بر اساس جوابات مثبت و منفی

	عبارات	بلی		خیر	
شماره		تعداد	فیصدی	تعداد	فیصدی
۱	من به خاطر مواد مخدر ناراضی بوده‌ام.	۱۳۴	۹۳.۷	۹	۶.۳
۲	من به خاطر مصرف مواد، به‌درستی و خوبی غذا نخورده‌ام.	۱۰۳	۷۲.۰	۴۰	۲۸.۰
۳	من د مورد انجام وظایف خود، به خاطر مصرف مواد شکست‌خورده‌ام.	۱۳۳	۹۳.۰	۱۰	۷.۰
۴	من به خاطر مصرف مواد، احساس گناه یا شرمندگی می‌کنم.	۱۲۶	۸۸.۱	۱۷	۱۱.۹
۵	من زمانی‌هایی که مواد مصرف کرده بودم، به کارهای در حد احمقانه خطرناک دست‌زده‌ام.	۱۲۴	۸۶.۷	۱۹	۱۳.۳
۶	زمانی که مصرف می‌کردم، کارهای پرخاشگرانه انجام داده‌ام که بعداً پشیمان شدم.	۱۳۴	۹۳.۷	۹	۶.۳
۷	سلامت جسمانی من به دلیل مصرف مواد آسیب‌دیده است.	۱۲۳	۸۶.۰	۲۰	۱۴.۰
۸	من به دلیل مصرف مواد ازنظر مالی دچار ضرر شده‌ام.	۱۳۱	۹۱.۶	۱۲	۸.۴
۹	ظاهر فیزیکی من، به خاطر مصرف مواد آسیب‌دیده است.	۱۳۹	۹۷.۲	۴	۲.۸
۱۰	خانواده‌ام با مصرف مواد توسط من، آسیب‌دیده است.	۱۳۱	۹۱.۶	۱۲	۸.۴
۱۱	یک دوستی با ارتباط نزدیک، به خاطر مصرف مواد توسط من از بین رفته یا آسیب‌دیده است.	۴۱	۲۸.۷	۱۰۲	۷۱.۳
۱۲	مصرف مواد درروند رشد من به‌عنوان یک فرد اختلال ایجاد کرده است.	۱۲۷	۸۸.۸	۱۶	۱۱.۲
۱۳	مصرف مواد، زندگی اجتماعی، حیثیت (آبرو) و یا اعتبار مرا خراب کرده است.	۱۳۶	۹۵.۱	۷	۴.۹
۱۴	من به خاطر مصرف مواد، پول بسیار زیادی صرف کرده و یا ازدست‌داده‌ام.	۱۳۵	۹۴.۴	۸	۵.۶
۱۵	من در هنگام مصرف مواد، تصادف رانندگی داشته‌ام.	۲۴	۱۶.۸	۱۱۹	۸۳.۲

جدول ۲. نشان می‌دهد که میانگین مربوط به عبارت اول ۰.۹۴ با انحراف استاندارد ۰.۲۴، میانگین عبارت دوم ۰.۷۲ با انحراف استاندارد ۰.۴۵، میانگین عبارت سوم ۰.۹۳ با انحراف استاندارد ۰.۲۵، میانگین عبارت چهارم ۰.۸۸ با انحراف استاندارد ۰.۳۲، میانگین عبارت پنجم ۰.۸۶ با انحراف استاندارد ۰.۳۴، میانگین عبارت ششم ۰.۹۳ با انحراف استاندارد ۰.۲۴، میانگین عبارت هفتم ۰.۸۶ با انحراف استاندارد ۰.۳۴، میانگین عبارت هشتم ۰.۹۱ با انحراف استاندارد ۰.۲۷، میانگین عبارت نهم ۰.۹۷ با انحراف استاندارد ۰.۱۷، میانگین عبارت دهم ۰.۹۱ با انحراف

استاندارد ۰.۲۷، میانگین عبارت یازدهم ۰.۲۹ با انحراف استاندارد ۰.۴۵، میانگین عبارت دوازدهم ۰.۸۸ با انحراف استاندارد ۰.۳۱، میانگین عبارت سیزدهم ۰.۹۵ با انحراف استاندارد ۰.۲۱، میانگین عبارت چهاردهم ۰.۹۶ با انحراف استاندارد ۰.۲۳ و میانگین عبارت پانزدهم ۰.۱۷ با انحراف استاندارد ۰.۳۷ است.

جدول ۴-۲ میانگین و انحراف عبارات مربوط به مشکلات ناشی از اعتیاد در شهر شبرغان

شماره	عبارات	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مجموع
۱	من به خاطر مواد مخدر ناراضی بوده‌ام.	۱۴۳	۰.۹۴	۰.۲۴	۰.۱۳۴
۲	من به خاطر مصرف مواد، به‌درستی و خوبی غذا نخورده‌ام.	۱۴۳	۰.۷۲	۰.۴۵	۰.۱۰۳
۳	من د مورد انجام وظایف خود، به خاطر مصرف مواد شکست‌خورده‌ام.	۱۴۳	۰.۹۳	۰.۲۵	۰.۱۳۳
۴	من به خاطر مصرف مواد، احساس گناه یا شرمندگی می‌کنم.	۱۴۳	۰.۸۸	۰.۳۲	۰.۱۲۶
۵	من زمانی‌هایی که مواد مصرف کرده بودم، به کارهای در حد احمقانه خطرناک دست‌زده‌ام.	۱۴۳	۰.۸۶	۰.۳۴	۰.۱۲۴
۶	زمانی که مصرف می‌کردم، کارهای پرخاشگرانه انجام داده‌ام که بعداً پشیمان شدم.	۱۴۳	۰.۹۳	۰.۲۴	۰.۱۳۴
۷	سلامت جسمانی من به دلیل مصرف مواد آسیب‌دیده است.	۱۴۳	۰.۸۶	۰.۳۴	۰.۱۲۳
۸	من به دلیل مصرف مواد ازنظر مالی دچار ضرر شده‌ام.	۱۴۳	۰.۹۱	۰.۲۷	۰.۱۳۱
۹	ظاهر فیزیکی من، به خاطر مصرف مواد آسیب‌دیده است.	۱۴۳	۰.۹۷	۰.۱۷	۰.۱۳۹
۱۰	خانواده‌ام با مصرف مواد توسط من، آسیب‌دیده است.	۱۴۳	۰.۹۱	۰.۲۷	۰.۱۳۱
۱۱	یک دوستی با ارتباط نزدیک، به خاطر مصرف مواد توسط من از بین رفته یا آسیب‌دیده است.	۱۴۳	۰.۲۹	۰.۴۵	۰.۴۱
۱۲	مصرف مواد درروند رشد من به‌عنوان یک فرد اختلال ایجاد کرده است.	۱۴۳	۰.۸۸	۰.۳۱	۰.۱۲۷
۱۳	مصرف مواد، زندگی اجتماعی، حیثیت (آبرو) و یا اعتبار مرا خراب کرده است.	۱۴۳	۰.۹۵	۰.۲۱	۰.۱۳۶
۱۴	من به خاطر مصرف مواد، پول بسیار زیادی صرف کرده و یا ازدست‌داده‌ام.	۱۴۳	۰.۹۶	۰.۲۳	۰.۱۳۵
۱۵	من در هنگام مصرف مواد، تصادف رانندگی داشته‌ام.	۱۴۳	۰.۱۷	۰.۳۷	۰.۲۴

تحلیل سؤال تحقیق

سؤال تحقیق: آیا مشکلات ناشی از اعتیاد در شهر شبرغان زیاد است؟

تحلیل سؤال تحقیق: جهت تجزیه‌وتحلیل سؤال تحقیق از آزمون (Binomial test) استفاده گردید که نتایج نشان داد نسبت بزرگ‌تر از میانگین پرسشنامه (۷.۵) بزرگ‌تر بوده؛ بناً مشکلات ناشی از اعتیاد در شهر شبرغان خیلی بالا است. همچنان سطح معناداری نیز آن را تائید می‌کند که از ۰.۰۵ کوچک‌تر است.

جدول ۴- ۳. نتایج آزمون Binomial test برای سنجش مشکلات ناشی اعتیاد در شهر شبرغان

متغیر	گروپ ها	تعداد	نسبت مشاهده‌شده	نسبت	سطح معناداری
مشکلات ناشی از اعتیاد	=>۷.۵	۵	۰.۰۳	۰.۵	۰.۰۰۰
	>۷.۵	۱۳۸	۰.۹۷		
	مجموع	۱۴۳	۱۰۰		

تحلیل فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اول: به نظر می‌رسد مشکلات ناشی از اعتیاد با مشکلات جسمانی رابطه معنادار دارد.

برای سنجش فرضیه اول از آزمون اسپیرمن استفاده گردید نتیجه آزمون نشان داد که در سطح ۹۵ درصد اطمینان مشکلات ناشی از اعتیاد با مشکلات جسمانی ۸۵ درصد رابطه داشته‌اند که نشان‌دهنده یک رابطه قوی است که اعتیاد سبب مشکلات جسمانی می‌شود.

جدول ۴- ۴. رابطه بین مشکلات ناشی از اعتیاد با مشکلات جسمانی

متغیرها	رابطه	سطح معناداری
مشکلات ناشی از اعتیاد	۸۵	۰.۰۰۰
مشکلات جسمانی		

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد مشکلات ناشی از اعتیاد با مشکلات اقتصادی رابطه معنادار دارد.

برای سنجش فرضیه دوم نیز از آزمون اسپیرمن استفاده گردید نتیجه آزمون نشان داد که در سطح ۹۵ درصد اطمینان مشکلات ناشی از اعتیاد با مشکلات اقتصادی ۴۸ درصد رابطه داشته‌اند که نشان‌دهنده یک رابطه متوسط است که اعتیاد سبب مشکلات اقتصادی می‌شود.

جدول ۴-۵ رابطه بین مشکلات ناشی از اعتیاد با مشکلات اقتصادی

متغیرها	رابطه	سطح معناداری
مشکلات ناشی از اعتیاد	۴۸	۰.۰۰۰
مشکلات اقتصادی		

فرضیه سوم: به نظر می‌رسد مشکلات ناشی از اعتیاد با مشکلات اجتماعی رابطه معنادار دارد.

برای سنجش فرضیه سوم نیز از آزمون اسپیرمن استفاده گردید نتیجه آزمون نشان داد که در سطح ۹۵ درصد اطمینان مشکلات ناشی از اعتیاد با مشکلات اجتماعی ۷۶ درصد رابطه داشته‌اند که نشان‌دهنده یک رابطه قوی است که اعتیاد سبب مشکلات اجتماعی می‌شود.

جدول ۴-۶ رابطه بین مشکلات ناشی از اعتیاد با مشکلات اجتماعی

متغیرها	رابطه	سطح معناداری
مشکلات ناشی از اعتیاد	۷۶	۰.۰۰۰
مشکلات اجتماعی		

٦- بحث و نتیجه‌گیری

اعتیاد یکی از پیچیده‌ترین و مهم‌ترین معضلات اجتماعی است که تأثیرات مخرب آن نه‌تنها سلامت جسمی و روانی افراد را تهدید می‌کند؛ بلکه، بنیان‌های خانوادگی، اجتماعی و اقتصادی جوامع را نیز متزلزل می‌سازد. این پدیده در کشورهایی درحال‌توسعه به‌ویژه مناطقی که با مشکلات اقتصادی، اجتماعی دست‌وپنجه نرم می‌کنند، ابعاد گسترده‌تری یافته و به یکی از مشکلات اساسی پیشروی توسعه و امنیت اجتماعی تبدیل‌شده است.

شهر شبرغان به‌عنوان مرکز ولایت جوزجان، با دارا بودن موقعیت جغرافیایی و شرایط اقتصادی خاص، در سال‌های اخیر با افزایش معضل اعتیاد مواجه شده است. افزایش تعداد معتادان و گسترش این مشکل، فشارهای زیادی بر خانواده‌ها و جامعه محلی وارد آورده و به بروز مشکلاتی همچون فروپاشی ساختار خانواده، افزایش جرم و جنایت، کاهش بهره‌وری نیروی کار و افزایش هزینه‌های درمانی منجر شده است. یکی از نکات مهم مشاهده‌شده در این تحقیق، گستردگی و چندبعدی بودن مشکلات ناشی از اعتیاد است. علاوه بر تأثیر مستقیم بر سلامت جسمی معتادان، مشکلاتی مانند بی‌ثباتی خانوادگی، خشونت خانگی، بی‌سرپرستی کودکان، کاهش تحصیلی و افزایش نرخ بی‌کاری، از پیامدهای جدی این معضل در شبرغان هستند. یافته‌ها نشان داد که اعتیاد عامل محرکی برای افزایش جرم و ناهنجاری‌های اجتماعی بوده و این امر، امنیت و آرامش جامعه را به مخاطره می‌اندازد. این موضوع با نتایج تحقیق‌های ملی و بین‌المللی همسان است که بر رابطه‌ی مستقیم اعتیاد و آسیب‌های اجتماعی تأکیددارند.

تحلیل داده‌ها هم‌چنین نشان داد که عوامل متعددی در گسترش اعتیاد در شبرغان مؤثر بوده‌اند؛ ازجمله بی‌کاری، فقر اقتصادی، ضعف نظام آموزشی و فرهنگی، دسترسی آسان به مواد مخدر و فقدان برنامه‌های مؤثر پیش‌گیری و درمان این عوامل ترکیبی سبب شده‌اند که آسیب‌پذیری اقشار مختلف جامعه افزایش یابد و روند اعتیاد سرعت گیرد.

در مقایسه با تحقیقات پیشین، این محقق با رویکرد کمی خود توانسته است داده‌های دست‌اول و دقیق‌تری ارائه دهد که به دلیل اختصاصی بودن به شهر شبرغان، می‌تواند زمینه‌ساز طراحی برنامه‌های هدفمندتر و اثربخش‌تر باشد. هرچند برخی از یافته‌ها با مطالعات مشابه در سایر مناطق هم‌خوانی دارد؛ اما تفاوت‌هایی نیز به دلیل شرایط خاص اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی منطقه مشاهده‌شده است که لزوم توجه ویژه به بستر بومی را تأکید می‌کند.

هم‌چنین نتایج این تحقیق بر اهمیت افزایش آگاهی‌های عمومی، توسعه مراکز درمانی تخصصی. درنهایت، این محقق نشان داد که اعتیاد نه‌تنها یک مشکل فردی بلکه یک معضل اجتماعی و فرهنگی است که باید در ابعاد گسترده‌تر و با همکاری در این بخش مورد رسیده‌ی قرار گیرد.

تحقیق حاضر باهدف بررسی مشکلات ناشی از اعتیاد در شهر شبرغان انجام گرفت و توانست تصویر واضح و جامعی از ابعاد مختلف این پدیده پیچیده اجتماعی ارائه دهد. یافته‌ها نشان داد که اعتیاد تنها یک مشکل فردی نیست، بلکه مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی، اجتماعی و جسمانی در شکل‌گیری و گسترش آن دخیل هستند و پیامدهای گسترده‌ای را به سلامت خانواده‌ها و جامعه وارد می‌سازند. پیامدهای اعتیاد شامل آسیب‌های جسمی و روانی به فرد، فروپاشی ساختار خانواده، افزایش بیکاری و جرم و کاهش سطح رفاه و امنیت اجتماعی است که همه این موارد مانع رشد و توسعه پایدار منطقه می‌شود.

۷- پیشنهاد

در تحقیقات بعدی، بررسی مشکلات ناشی از اعتیاد در بین شهروندان سایر جوامع شهری، علل و عوامل آن و با راه‌کارهای کاهش آن انجام شود.

جامعه آماری تحقیق کنونی خیلی محدود بوده با نمونه‌های جامع‌تری که معتادین سایر مناطق و کشورها را هم در برگیرد، انجام نتایج قابل اعتبار و قابل‌اعتمادتری حاصل شود.

باید این تحقیق تکرار انجام شود تا اطلاعات حاصله از نتایج مختلف باهم مقایسه گردد تا اطلاعات بیش‌تری در زمینه به دست‌آید.

منابع و مآخذ

۱. اختر محققی، مهدی. (۱۳۸۵). جامعه‌شناسی اعتیاد. تهران: انتشارات کتابخانه ملی ایران.

۲. اختیاری، حامد. (۱۳۸۸). آشنایی با مواد اصلی اعتیادآور در ایران، راهنمایی خانواده‌ها. تهران: انتشارات مهرماه نو.

۳. ارشاد، طیبه و امانی طهرانی، محمود. (۱۴۰۲). سلامت و بهداشتی. تهران: انتشارات شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران.

۴. اسلام دوست، ثریا. (۱۳۸۶). روانشناسی اعتیاد. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.

۵. امیری، محمد، خسروی، احمد، آدابی، محمدعلی و صادقی، الهام. (۱۳۸۸). اعتیاد و رفتارهای پرخطر. طلوع بهداشت، ۸(۳-۴ (سومین کنگره سرتاسری رفتارهای پرخطر))، ۳۷-۳۸.

۶. امینی، کورش، امینی، داریوش، افشار مقدم، فاطمه و ماهیار، آذر. (۱۳۷۹). بررسی عوامل اجتماعی و محیطی مرتبط با بازگشت مجدد معتادان به مصرف مواد افیونی در مراجعین به مراکز دولتی ترک اعتیاد شهر همدان. پیشرفت در پزشکی و تحقیقات بیوپزشکی، ۱۱ (۴۵)، ۴۷-۴۱.

۷. برنامه بین‌المللی کنترل مواد مخدر سازمان ملل. (۱۳۸۲). اصول مربوط به کاهش تقاضا. ترجمه اداره کل روابط بین‌الملل دبیرخانه ستاد. ایران: انتشارات دبیرخانه ستاد مبارزه با مواد مخدر.

۸. خیامی، مرسده. (۱۳۹۷). بیماری اعتیاد تهران: ناشر بنی‌هاشم اصفهان.

۹. داد فر، محبوبه، صابری، محمدباقر، قندی، زفر. (۱۳۹۳). رویکردهای روانشناسی در درمان اعتیاد. تهران: انتشارات میرماه.

۱۰. سجاد، سید حسین و اکبری، صدیقه. (۱۳۹۵). مقدمه‌ای بر اعتیادشناسی. کابل: انتشارات بین‌المللی سرور سعادت.

۱۱. سرگلزایی، محمدرضا. (۱۳۸۳). ترک اعتیاد موفق. مشهد: انتشارات فردوسی.

۱۲. شکیبایی، معصومه و دیگران. (۱۳۹۷). ناگفته‌های اعتیاد. تهران: انتشارات شاپرک سرخ.
۱۳. شیخ موسی، نادر. (۱۴۰۲). درمان اعتیاد با رویکرد طرح‌واره درمانی. تهران: ناشر ارسطو.
۱٤. میثمی، علی پاشا، فرامرزی، بیژن و هلاکویی نائینی، کوروش. (۱۳۸۵). معتادان در خصوص اعتیاد و مشکلات جامعه چگونه می‌اندیشند؟. مجله دانشگاه پزشکی. ۶۳(۵)، ۳۴- ۴۳.
۱٥. نداف علی، ماکویی، احمد، سیدین، مهتاب. (۱۳۸۷). همبسته‌های وضعیت اعتیاد. رفاه اجتماعی، ۷ (۲۹): ۱۷۳-۱۹۶.
۱۶. هادی بهرامی احسان. (۱۳۹۳). اعتیاد و فرایند پیشگیری. تهران: انتشارات سمت.

Examining the Problems Caused by Addiction in the City of Sheberghan

Enayatullah Hamidi[3]& Mansoor Rahimzad[4]

Abstract

Addiction is one of the most serious social and health problems, whose destructive effects not only harm the addicted individual but also influence the family, community, and the economic structure of nations. The city of Sheberghan is no exception to this issue, and unfortunately, a significant portion of the youth and active members of society struggle with it. The purpose of the present study is to examine the problems caused by addiction in the city of Sheberghan. The statistical population of the research consisted of long-term residents of Sheberghan city. Using a survey method, 143 citizens of Sheberghan were selected, and data were collected accordingly. The statistical population included addicts, their families, and ordinary individuals. Sampling was conducted through accessible random sampling, and the data were analyzed using SPSS version 26. The findings indicate that addiction-related problems in Sheberghan city are highly prevalent. Furthermore, addiction-related problems were significantly correlated with physical problems (85%), economic problems (48%), and social problems (75%) ($p < 0.05$).

Keywords: Addiction, Sheberghan City, Social Problems, Economic Problems, Physical Problems.

[3] Academic Staff Member of Social Sciences Faculty, Jawzjan University, Jawzjan, Afghanistan (enayat.hamidi23@gmail.com)

[4] Student at department of Psychology, Social Sciences Faculty, Jawzjan University, Jawzjan, Afghanistan